

Metamodernisme

& Metamoderne kunstwerken

Er valt veel te zeggen over metamoderne kunst, maar wat is een betere manier om zo'n complex begrip uit te leggen dan door voorbeelden te laten zien?

Dit essay is precies dat: een overzicht van enkele metamoderne kunstwerken van hedendaagse kunstenaars, met een korte toelichting waarom deze werken als metamodern kunnen worden beschouwd.

Omdat ik zelf schilder ben, ligt de focus vooral op schilderkunst.

Eén van de kunstenaars die door Vermeulen en Van den Akker als voorbeeld van metamodernisme wordt genoemd, is Glen Rubsamen.

Rubsamen (1957) is een Amerikaanse beeldend kunstenaar en schrijver die woont in Los Angeles en Düsseldorf. Hij werkt voornamelijk met schilderkunst en fotografie.

Figuur 1 Glen Rubsamen, *Quasi Objects*, 2012

Zijn werk wordt gekenmerkt door een fascinatie voor dramatische natuurverschijnselen in de Romantische traditie — zoals zonsopkomsten en zonsondergangen, beelden van de Apocalyps en weelderige vegetatie.

Door gedurfde combinaties van verschillende perspectieven en een sterk verkorte weergave van objecten en bomen, toont hij een verlaten en bijna agressieve wereld, waarin een getergde natuur ons doet denken aan de verwoestende gevolgen van een ecologische ramp.

Deze kenmerken, in combinatie met de afwezigheid van menselijke aanwezigheid, creëren een sfeer die geladen is met strenge stilte en spiritualiteit.

Adam Miller (1979) en Martin Wittfooth (1981), beiden Amerikaanse schilders gevestigd in New York, werken met geheel nieuwe beeldende mythologieën. Beiden gebruiken traditionele mythische iconografie om hun kritiek op de ecologische crisis vorm te geven.

Wittfooth onderzoekt onheilspellende thema's zoals de botsing tussen industrie en natuur, ontspoorde evolutie, de clash tussen oude ideologieën en moderne angsten, en de steeds grotere schaduw van de menselijke voetafdruk op aarde. Deze thema's plaatst hij in sfeervolle landschappen, waarin hij symboliek,

Figuur 2: Martin Wittfooth, *Stilts*, 2014

het naast elkaar zetten van visuele verhalen en het verstoren van verwachte werkelijkheden combineert.

Figuur 3: Adam Miller, Gathering Manna, 2012

Miller onderzoekt in zijn schilderijen het snijvlak van mythologie, ecologie en humanisme. Zijn werk is geïnspireerd door de barok en neemt een polytheïstische benadering van eigentijdse folklore, vragen over vooruitgang en de menselijke beleving van verhalen — juist in een wereld die balanceert tussen expansie en verval.

Voor deze kunstenaars worden symbolen en ambachtelijke precisie strategieën van esthetisch verzet en rebellie tegen postmoderne kitsch en consumptiecultuur. Hun werk ademt een ideologische overtuiging die nauw verbonden is met het metamoderne paradigma.

Een van mijn favoriete Nederlandse kunstenaars is Koen Vermeule (1965). Ik beschouw zijn werk als metamodern, omdat het raakt aan enkele kernaspecten van de Nieuwe Romantiek. Vermeule schildert landschappen met scherpe contrasten — vaak lege, typisch Nederlandse landschappen. Ook schildert hij mensen; soms samen, maar vaker alleen.

Deze figuren dragen vaak een hedendaagse vorm van eenzaamheid met zich mee, terwijl ze zich bevinden in een ondefinieerbare, maar toch herkenbare omgeving. Vermeule heeft een voorkeur voor bijzondere weersomstandigheden — het moment waarop de zon haar hoogste punt bereikt en fel schijnt of juist het moment vlak voordat ze ondergaat en lange schaduwen werpt.

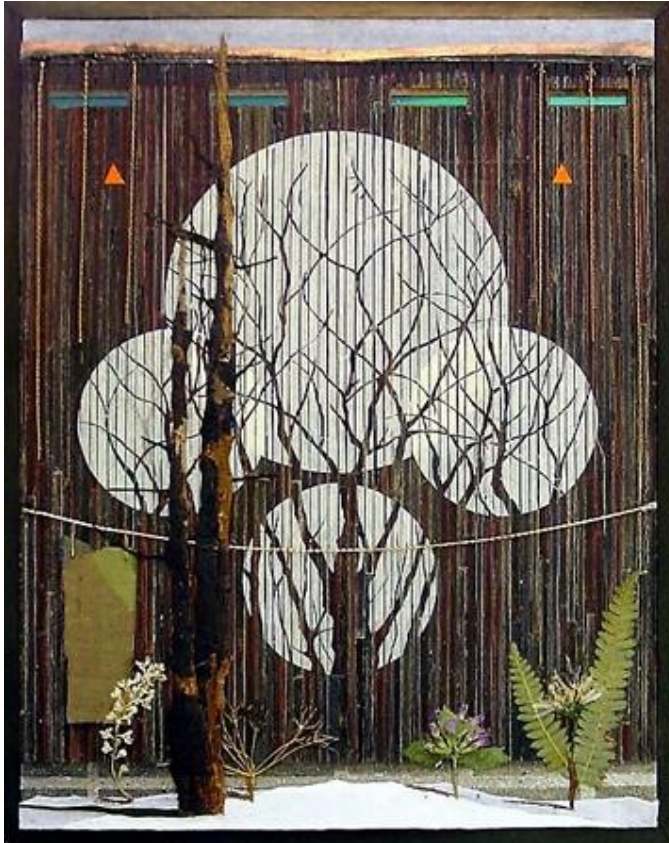
Figuur 4: Koen Vermeule, Stomping Grounds, 2017

Maar ook dat ene ogenblik nadat de regen is gestopt — wanneer de straten nog nat zijn en het leven langzaam weer op gang komt.

Zijn schilderijen lijken de tijd even stil te zetten. Ze nodigen uit tot reflectie en contemplatie — juist op die ogenschijnlijk alledaagse momenten in het hedendaagse bestaan.

Een andere kunstenaar die door Vermeulen en Van den Akker als voorbeeld wordt genoemd, is David Thorpe. Thorpe (1972) is geboren in Londen, maar woont en werkt inmiddels in Duitsland.

Thorpe maakt installaties, sculpturen, collages, schilderijen en tekeningen waarin hij alternatieve gemeenschappen verbeeldt. Deze traditie heeft de laatste jaren aan populariteit gewonnen, met ook kunstenaars als Rob Voerman, Charles Avery en Bettina Krieg als belangrijke vertegenwoordigers.

Figuur 5: David Thorpe, *The Language of the Kosmos*, 2010

De gemeenschappen die Thorpe verbeeldt zijn, zoals hij zelf meermaals heeft aangegeven, utopieën. Sommige werken tonen duurzaam technologisch vooruitgangdenken, zoals zijn vele collages van futuristische gebouwen, gemaakt van staal, glas, zand en hout. In andere werken staat juist de harmonieuze relatie met de natuur centraal.

Toch is Thorpe niet simpelweg naïef in zijn oprechte verlangen naar utopieën. Zijn werk kan ook gelezen worden als een commentaar op het utopische project zelf. Zijn aantrekkelijke werelden zijn opgebouwd uit verwijzingen naar mislukte pogingen om utopieën te realiseren. Bijna al Thorpe's utopieën zijn bovendien onbewoond — alsof mensen de rust zouden verstoren.

Thorpe's verlangen naar oprechtheid is dus allerm minst gespeend van ironie. Hij verlangt naar een andere, utopische samenleving, maar beseft tegelijkertijd dat dat verlangen nooit vervuld zal worden. Hij kent zijn geschiedenis — hij weet waar communisme en fascisme toe hebben geleid — en daarom is zijn naïviteit een *geïnformeerde naïviteit*.

Thorpe's geïnformeerde naïviteit is slechts één van de vele uitingen van performatieve oprechtheid in de hedendaagse kunst. Elders zien we deze terug in de herwaardering van ambacht en duurzaamheid. Kunstenaars grijpen elke kans aan om een grondig gedeconstrueerde wereld opnieuw van betekenis te voorzien — hoe vluchtig, vaag of onwerkelijk die betekenis soms ook is.

Annabel Daou's video-installatie *Which Side Are You On?* (2012) lijkt de tijdgeest bijzonder goed te vangen. Het werk bestaat uit een oude televisie, een stilstaand beeld, een bandopname

Figuur 6: Annabel Daou, *Which Side are you On?* 2012

waarop de kunstenaar zelf de titelvraag stelt — *“Which side are you on?”* — en geluidsopnames van mensen die op die vraag antwoorden. En dat is alles.

De televisie is oud, zelfs antiek. Hij toont een stilstaand beeld dat ons doet denken aan een biechtscherm. Als je goed luistert, hoor je de stem van Daou die verschillende mensen de vraag stelt: *“Which side are you on?”*, samen met de antwoorden die ze geven.

Sommige mensen nemen de vraag heel serieus en antwoorden bijvoorbeeld: *“de goede kant,”* *“de kant van de mensheid,”* of *“de kant van de 99 procent.”*

Anderen antwoorden met een grap: *“mijn kant,”* *“de dark side,”* of *“the sunny side.”* Maar in elk antwoord hoor je twijfel. Onzekerheid.

De vraag is op zich vrij eenvoudig — waarom is het dan zo moeilijk om er een helder antwoord op te geven?

Met dit werk wijst Daou op de *dubbele spagaat* waarin we terechtkomen zodra we gedwongen worden om positie te kiezen — om partij te kiezen tussen verschillende standpunten — terwijl we diep vanbinnen weten dat geen enkel standpunt met absolute zekerheid boven de andere gekozen kan worden.

Deze dubbele spagaat is kenmerkend voor onze tijd.

Opvallend is ook dat Daou's medium een oude televisie is. Tegenwoordig wordt onze behoefte om positie te bepalen voortdurend gevoed door de eindeloze informatiestroom van het internet. Online bestaan altijd talloze — vaak tegenstrijdige — bronnen van informatie, waardoor elke goed onderbouwde mening uiteindelijk niet meer is dan een goed geïnformeerde gok.

Iedereen weet dat er iets moet veranderen — het systeem, het kapitalisme, de democratie, wijzelf. Maar niemand lijkt precies te weten *wat* er moet veranderen. Laat staan *hoe* we die verandering tot stand moeten brengen.

Maike Schoorel (1973) is een Nederlandse kunstenaar die momenteel in Nederland woont en werkt. Ik beschouw haar werk als metamodern, omdat ze klassieke Nederlandse thema's — zoals het groepsportret, strandtaferelen en stillevens — op een geheel eigen, hedendaagse manier benadert.

Op het eerste gezicht herken je deze voorstellingen nauwelijks, omdat ze extreem minimalistisch geschilderd zijn. Haar werk vraagt veel van je blik. Wie goed kijkt, ontdekt dat het ogenschijnlijk monochrome oppervlak eigenlijk bestaat uit subtiele lagen verf: romig of dun, wit of diep zwart.

Kijk je langer, dan zie je vormen, figuren — misschien zelfs een handeling of een performance.

Haar onderwerpen zijn vaak terug te voeren op klassieke genres uit de schilderkunst, maar dragen tegelijkertijd een uitgesproken eigentijds karakter.

Figuur 7: Maaïke Schoorel, *The Picnic*, 2004

Ze gebruikt als vertrekpunt zelfgemaakte snapshots, foto's uit haar familiealbum of opgeslagen herinneringen en dromen. Door de extreem spaarzame schilderwijze ontstaat er een tussenruimte tussen kijken en begrijpen, waarin de verbeelding van de toeschouwer wordt aangesproken. In een beeldcultuur die gedomineerd

wordt door een overvloed aan snel opeenvolgende prikkels, neemt Schoorel een unieke positie in. Haar schilderijen lijken leeg, maar vertragen juist en vragen om bewuste, aandachtige waarneming.

Met haar werk dwingt ze de kijker tot stilstand — en tot opperste concentratie.

Conclusie

Deze lijst van metamoderne kunstenaars en kunstwerken had nog veel langer kunnen zijn, als ik meer tijd had gehad voor mijn thesis. Hoe beperkt deze opsomming ook is, ze maakt één ding duidelijk: metamodernisme weerspiegelt zich in hedendaagse kunstpraktijken.

Kunstenaars bezitten de kracht en het kritisch vermogen om te reflecteren op de hedendaagse samenleving. Kunst heeft door de geschiedenis heen vaak als eerste de tekenen van maatschappelijke verandering aangevoeld. Veel grote ideeën zijn ooit begonnen als een artistieke beweging.

En ook nu is dat niet anders.